

Highlight the work of teachers in the classroom singing, which includes not only the technological, artistic, imaginative, educational, and developmental aspects of the elements of the active creative position.

The evaluation of students' performance culture, singers, which will depend on the direction of the work of the teacher to deepen the processes of perception, representation, reproduction, which are associated with all mental activities of students and the development of their thinking in general.

Methodological approaches are outlined and largely determine the integrity of the educational process in the field of vocal pedagogy (pedagogy of professional music education). The set of techniques that have characteristics in the article will help to develop the technical and artistic training-shaped component of the creative process student vocalists.

Key words: performing culture, vocal and auditory presentation, principles: focus, motivation, awareness, perspective, gradually, individual approach, vocal and auditory presentation, technical and artistic development.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2013 р.

Прийнято до друку 31.05.2013 р.

Рецензент: к. п. н., доцент Федоріщева С. П.

УДК 316.42

О. С. Срібна

ЕМОЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У сучасному суспільстві відбуваються докорінні перетворення, у зв'язку з чим зростає роль освіти й змінюються її функції. Перенесення акцентів із системи знань на особистість вихованця, розвиток його духовних і моральних здібностей зумовлюють потребу в педагогічних кадрах, здатних до створення умов для саморозвитку, самореалізації особистості в різних типах навчальних закладів. Педагогічні університети й інститути мають стати школою професійного й емоційно-морального становлення особистості майбутніх педагогів.

Емоційна культура, ні в теоретичних дослідженнях, ні в практиці вищих навчальних закладів, не розглядається як показник професіоналізму сучасного вчителя. Вивчення фактичної інформації свідчить про наявність протиріч між інтелектуальним і емоційним розвитком особистості майбутнього вчителя; рівнем знань і емоційною сприйнятливістю студентів; завданнями емоційного виховання в школі і рівнем готовності випускників педагогічного університету до їх успішного вирішення. Інтелектуальне в підготовці майбутніх педагогів превалює над емоційним. Емоційний фактор і його можливості в

професійно-педагогічній підготовці студентів вищих навчальних закладів все ще не дістали ні обґрунтування в теорії, ні апробації в педагогічній практиці.

Мета статті – визначити та теоретично обґрунтувати сутність, зміст емоційної культури вчителя та її роль у педагогічній діяльності.

Проблема формування культури, її різних аспектів хвилювала й привертала увагу багатьох дослідників. Теоретичні основи духовної культури досліджували М. М. Бахтін, М. О. Бердяєв, Г. С. Сковорода, В. С. Соловйов, Е. Фромм та ін. Питання моральної культури знайшли відбиття у працях Т. І. Біленко, О. С. Богданової, В. Вічева, С. М. Іконникової, В. Толстих та ін. Сутність естетичної культури визначалась у роботах В. Г. Бутенка, М. І. Кияценка, М. Л. Лейзерова. Культура почуттів і шляхи її формування у дітей різних вікових ступенів вивчались Л. Г. Коваль, Т. Г. Кононенко, О. М. Лук, Г. П. Шевченко та ін.

Великий внесок в обґрунтування психологічного аспекту культури почуттів зробили Б. Г. Ананьєв, Л. І. Божович, Л. С. Виготський, В. К. Вілюнас, О. К. Дусавицький, Г. С. Костюк, С. Л. Рубінштейн, Б. М. Теплов, П. М. Якобсон.

В останні десятиріччя увагу вчених все більше привертає проблема емоційної культури особистості (В. І. Додонов, Л. М. Сбітнева, В. Я. Семке, Л. Є. Соколова, В. О. Сухомлинський, М. Е. Телешевська та ін.).

Так, в працях В. Сухомлинського відзначається важливість постановки даної проблеми. Автор зазначає, що культура почуттів стає особливою сферою духовного життя людини і без широкого і повного діапазону почуттів не буде повноцінної людини. Педагог визначав такі ознаки емоційної культури: культуру відчуттів і сприймань, культуру слова та емоційних станів, емоційну сприйнятливості світоглядних і моральних ідей, принципів, істин [4, с.34]. Дослідник О. Чебикін розглядає культуру емоцій як систему особистісних настанов, що дозволяють суб'єкту адекватно усвідомлювати власні переживання та переживання інших людей, які відбивають відношення до духовних цінностей та ідеології конкретного соціального середовища [5, с.87]. У багатьох закордонних і вітчизняних дослідженнях звертається увага на той факт, що емоційну культуру, як і будь-яку іншу культуру, варто формувати й виховувати.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з цієї проблеми засвідчив, що сутність емоційної культури як професійно значущої якості особистості вихователя досі майже не вивчалось. Недостатньо з'ясовані особливості формування цієї якості в студентів у процесі навчання у вищому навчальному закладі з позицій сучасних концепцій виховання, не досліджувались закономірності розвитку емоційної культури як професійно значущої якості особистості вчителя.

Аналізуючи питання емоційної культури, на підставі філософського, психологічного і педагогічного вивчення понять

„емоції”, „культура”, ми визначили емоційну культуру вихователя як інтегративну якість, яка набула ціннісної спрямованості, системності, цілісності, здатності до самоуправління і саморегуляції. Вона дає змогу адекватно усвідомлювати власні переживання і переживання вихованців, що функціонально забезпечує розвиток особистості вихователя, адекватність його поведінки особистісним і професійним потребам, ефективність педагогічної діяльності.

Ми розглядаємо емоційну культуру вчителя музичного мистецтва як професійно значущу якість особистості. Така якість є багатокomпонентною і охоплює знання, потреби, мотиви, почуття, вчинки, світоглядні позиції педагога. У процесі дослідження ми виділили такі компоненти емоційної культури: мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий, саморегулюючий, емоційно-почуттєвий. Зазначені компоненти взаємопов'язані й існують у взаємозалежності. Специфіка педагогічної діяльності передбачає розвиток педагога не тільки як фахівця в галузі своєї діяльності, але і як особистості. На думку дослідників (Бойко В., Мітіна Л.) розвиток особистості не можливий без самопізнання, з яким тісно пов'язані емоційні переживання: чим більше пізнання пов'язане із серцевиною „Я”, самозмінною, тим у великій мірі в цьому задіяні емоції [1, с.124].

Слід зазначити, що емоційна культура майбутнього вчителя ґрунтується на певних знаннях, зокрема провідну роль у рівні сформованості емоційної культури мають світоглядні позиції особистості. Адже професійна підготовка педагогів передбачає мотиваційно-ціннісне ставлення до майбутньої діяльності, широкі світоглядні орієнтири, сформованість певних особистісних якостей, знань та умінь, необхідних для організації навчально-виховного процесу.

Науковці визначають оцінно-ціннісні знання як такі, котрі є підґрунтям для формування адекватного ставлення молоді людини до діяльності. До таких знань належать знання, результатом засвоєння яких є усвідомлення молоддю значущості головних людських якостей і властивостей, необхідних для ефективної праці, а також розуміння ролі праці в житті, здатність швидко адаптуватися до нових умов праці, виявлення позитивної установки щодо трудової діяльності.

Дослідниками Б. Ананьєвою, І. Зимньою, Л. Столяренко та іншими встановлено, що під час формування системи оцінно-ціннісних знань студентів відбувається становлення характеру та інтелекту людини, оскільки саме цей вік визначається як центральний період становлення особистості. Таким чином, проблема формування емоційної культури у студентські роки є актуальною та потребує особливої уваги та розробленості.

Беручи до уваги сучасні наукові підходи щодо професійних вимог до майбутнього педагога, можна зробити висновок, що серед зазначених знань, умінь, здібностей та якостей вагомим значенням набувають ті, які складають структурне поєднання емоційної культури

особистості, а саме: стресостійкість, емоційно-вольова регуляція; наполегливість, зібраність, витримка, почуття гумору, життєрадісність, емпатія; високий рівень внутрішньої культури, чуйність, доброзичливе ставлення до людей, оптимізм; психологічна компетентність, розвинені вольові риси, прагнення зрозуміти позицію іншого, толерантність, навички маніпулятивного спілкування, вміння запобігати конфліктам та розв'язувати їх, емоційна стриманість, уміння керувати своїми емоціями.

Процес виховання емоційної культури особистості тісно пов'язаний з вихованням самої особистості, зокрема здорової особистості. На думку американського психолога А. Маслоу, лише та людина є здоровою, яка самоактуалізується. Саме така людина не має особистісних проблем і якнайкраще використовує усі свої таланти. Вона найбільш здорова у психологічному сенсі і має високі показники розвитку пізнавальних та практичних здібностей. Усі її потреби задоволені (потреби у безпеці, любові та прихильності, визнанні, повазі, самореалізації тощо), і тому людиною керують вищі почуття: любов, духовні та моральні цінності. Така людина буде позитивно сприймати світ, перетворюючи його для себе та оточуючих, має достатньо високий рівень емоційної стійкості. В іншому випадку, незадоволення основних потреб людини призводить до хвороб та різного роду емоційних розладів. Людина не може адекватно сприймати світ та себе, а відповідно страждає її професійна компетентність. Тобто, основним чинником у формуванні самоставлення, а відповідно і ставлення до світу, за А. Маслоу, є задоволення органічних потреб людини [2, с.43].

У науковій літературі емоції розглядаються як своєрідні переживання, котрі відтворюють ставлення людини до предметів оточуючої дійсності, актуальні потреби особистості, форми залучення до середовища, суб'єктивне ставлення людини до задоволення потреб. Практика свідчить про те, що від уміння чуйно ставитися до настрою інших, визначити й правильно оцінити емоційний стан особистості залежить емоційний комфорт і того, хто вчить, і того, хто навчається, а також соціально-психологічний клімат у навчальній групі і результативність педагогічного процесу. Високий і достатній рівень емоційної культури педагога є важливою ознакою його готовності до якісного виконання професійних функцій.

Під поняттям емоційної культури вчителя музичного мистецтва, ми розглядаємо складне особистісне утворення, яке включає в себе здатність адекватно виявляти, регулювати, оцінювати власні емоції, розуміти переживання, враховувати емоційний стан своїх учнів і вчити їх способам емоційної саморегуляції поведінки й керівництва настроєм оточуючих.

Основу механізму становлення емоційної культури майбутнього вчителя складають непрості зв'язки між емоційними установками, професійною спрямованістю особистості вихователя і діяльністю, між інтелектуальним, духовно-моральним й емоційно-вольовим у структурі

його особистості. Інтелектуально-емоційні комплекси складають основу емоційної сфери вчителя. Органічна єдність сприйняття й усвідомлення мети професійної діяльності визначають характер емоційних реакцій на внутрішні й зовнішні діяння і створюють механізм формування емоційної культури особистості.

Комплексний характер виявлених зв'язків визначає багатокомпонентність структурної моделі емоційної культури вчителя. Необхідними і достатніми є такі елементи:

- мотиваційний (інтерес до емоційної сфери учнів, бажання зрозуміти почуття і настрої своїх вихованців, навчити їх керувати своїми емоціями, потреба підтримувати в собі і в учнів позитивний емоційний стан);

- інтелектуально-операційний (знання, що розкривають сутність емоційної культури, основні емоційні стани людини, знання про шляхи й засоби, які забезпечують формування цього складного особистісного утворення й уміння правильно розуміти емоційний стан учнів; переборювати негативні емоції, бачити причини й шляхи їх усунення; уміння використовувати запас знань, про емоційну сферу для встановлення емоційного контакту з учнями);

- комунікативний (уміння знайти правильний стиль і тон взаємовідносин; за зовнішніми ознаками орієнтуватися в емоційній обстановці; адекватно виражати й передавати учням необхідні емоції, настрої, думки, відчуття; уміння емоційно ідентифікувати себе з класом, здатність відчувати емоційну обстановку уроку і впливати на неї; уміння зрозуміти вихованця, розділити його радощі й прикрощі);

- емоційно-вольовий (здатність до співпереживання, співчуття, уміння викликати в собі емоційний настрій для проведення конкретного уроку, спроможність захоплюватись спільною діяльністю, здатність емоційного переходу, уміння керувати емоціями; уміння переборювати внутрішнє роздратування, негативне ставлення до окремих учнів; уміння навчити учнів керувати своїми емоціями);

- оцінювальний (здатність контролювати власні емоції, емоційний стан; здатність правильно оцінити свої можливості в регулюванні власного і учнівського настрою; здатність правильно оцінювати емоційну ситуацію й адекватно на неї реагувати) [3, с.73].

Таким чином, вважаємо, що процес формування емоційної культури майбутніх вчителів музичного мистецтва буде проходити успішно, якщо забезпечити:

- усвідомлення студентами вагомості емоційної культури в їхньому професійному становленні;

- установку тих, що навчаються, на регулювання емоційного стану і емоційних реакцій на зовнішні й внутрішні діяння;

- потребу майбутніх педагогів у розвитку емоційної сприйнятливості;

- оволодіння ними системи знань про особливості емоційної сфери особистості, способів емоційної регуляції професійної поведінки на заняттях спецсеминарів, соціально-психологічного, емоційного і комунікативного тренінгів, індивідуального навчання і вимог педагогічної практики;

- активізацію позиції студентів у навчально-пізнавальній роботі в процесі проведення навчальних дискусій, диспутів, діалогів, моделювання емоційних ситуацій і виконання завдань-вправ;

- індивідуальний підхід до студентів і свободу вибору завдань;

- здоровий емоційно-моральний клімат у навчальному процесі.

Сьогодні назріла потреба у теоретичному обґрунтуванні сутності, змісту, характеристик емоційної культури сучасного вчителя музичного мистецтва; визначенні можливостей навчального процесу у формуванні цього складного особистісного утворення, яке виступає важливою рисою педагогічного професіоналізму; виявленні сукупності педагогічних умов, що забезпечують результативність професійно-педагогічної підготовки студентів, невід'ємною частиною якої виступає робота з емоційного виховання майбутніх педагогів. Необхідно також подбати про створення на допомогу викладачам вищих навчальних закладів і студентам методичних рекомендацій, які визначають шляхи, форми і засоби формування емоційної культури у майбутніх фахівців.

Перспективи подальшого дослідження окресленої проблеми полягають у розробці та теоретичному обґрунтуванні поняття емоційної культури сучасного вчителя музичного мистецтва, визначення місця та ролі емоційної культури вчителя у формуванні педагогічного професіоналізму та розробити компоненти поняття емоційної культури вчителя музичного мистецтва.

Список використаної літератури

- 1. Бойко В. В.** Энергия эмоций в ощущении : взгляд на себя. / В. В. Бойко. – М. : Издательский дом „Филин”, 1996. – 154 с.
- 2. Маслоу А. Г.** Мотивация и личность. / А. Г. Маслоу. – СПб. : Евразия, 1999. – 478 с.
- 3. Могилей І. В.** Про визначення поняття «емоційна культура вчителя» / І. В. Могилей // Теорія і практика педагогічного процесу: зб. наук. праць. – Харків : Книж. видавн. „Каравела”, 2000. – С. 79-83.
- 4. Сухомлинский В. А.** Рождение гражданина. / В. А. Сухомлинский. – М. : Педагогика, 1979. – 246 с.
- 5. Чебыкин А. Я.** Теория и методика эмоциональной регуляции учебной деятельности. / А. Я. Чебыкин. – Одесса : АстроПринт, 1999. – 158 с.

Срібна О. С. Емоційна культура як фактор професіоналізму вчителя музичного мистецтва

В основу статті покладено ідею взаємозв'язку й взаємозумовленості у навчальному процесі емоційного й інтелектуального факторів, що передбачає установку студентів на регулювання емоційного стану і емоційних реакцій на зовнішні та внутрішні діяння; протікання пізнавальної діяльності в емоційно-моральній обстановці, результат якої полягає в оволодінні методикою емоційного виховання та самовиховання, досягненні майбутніми вчителями достатнього і високого рівня емоційної культури шляхом засвоєння системи знань про специфіку емоційної сфери особистості і ролі емоцій у професійно-педагогічній діяльності, накопичення емоційного досвіду студентів при дотриманні сукупності педагогічних умов.

Ключові слова: емоційна культура, формування емоційної культури, педагогічні умови, виховання.

Срібна О. С. Эмоциональная культура как фактор профессионализма учителя музыкального искусства

В основу статті положена ідея взаємозв'язку й взаємообумовленості в учебном процесі емоційного й інтелектуального факторів, передбачаюча установку студентів на регулювання емоційного стану і емоційних реакцій на зовнішні й внутрішні діяння; протікання пізнавальної діяльності в емоційно-моральній обстановці, результат якої полягає в оволодінні методикою емоційного виховання та самовиховання, досягненні майбутніми вчителями достатнього і високого рівня емоційної культури шляхом засвоєння системи знань про специфіку емоційної сфери особистості і ролі емоцій у професійно-педагогічній діяльності, накопичення емоційного досвіду студентів при дотриманні сукупності педагогічних умов.

Ключевые слова: эмоциональная культура, формирование эмоциональной культуры, педагогические условия, воспитание.

Sribna A. S. Emotional Culture as a Factor in the Professionalism of Music Teachers

This article is based on the idea of the relationship and interdependence in the learning process of emotional and intellectual factors include the installation of students on the regulation of emotional states and emotional reactions to external and internal actions, the flow of cognitive activity in the emotional and moral atmosphere, the result of which is the mastery of technique and emotional education self-education, achieving sufficient future teachers and a high level of emotional culture through assimilation of knowledge about the specifics of the emotional sphere of the

individual and the role of emotions in a professional and educational activities, the accumulation of emotional experience of students, subject to the aggregate of pedagogical conditions.

Key words: emotional culture, forming of emotional culture, pedagogical conditions, education.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2013 р.

Прийнято до друку 31.05.2013 р.

Рецензент: к. п. н., доцент Воєводіна Л. П.

УДК 929:78

Ю. В. Тельнова

**КАМЕРНО-ВОКАЛЬНА СПАДЩИНА
С. В. РАХМАНІНОВА В СУЧАСНІЙ ВИКОНАВСЬКІЙ ПРАКТИЦІ**

Відомий музикознавець Ю. В. Келдиш у свій час зробив зауваження щодо існування типу митців, які не „зламують” старі, традиційні форми, успадковані від минулого, й водночас не проголошують нових, оригінальних принципів оформлення художнього матеріалу, хоча їх творчість виявляється настільки новою, неповторно своєрідною, яка вирізняє від будь-кого з сучасників [1, с.43]. До цього типу митців фахівці відносять і С. В. Рахманінова, який з юності почав опановувати багаті традиції російської класичної музики як учень С. Танєєва та А. Арєнського, послідовник М. Глінки, П. Чайковського, О. Бородіна, М. Мусоргського, М. Римського-Корсакова.

Актуальність даної теми дослідження обумовлено постійним інтересом професійних виконавців та шанувальників творчості всесвітньовідомого представника російської композиторської школи С.В.Рахманінова.

Метою даної статті є обґрунтування значущості творчої спадщини видатного російського композитора С. Рахманінова. Як доводять історичні факти, творчість С. Рахманінова серед його сучасників сприймалася доволі неоднозначно: кожний новий витвір митця мав як гарячих прихильників, так і рішучих супротивників. Таку гостроту спорів з питань творчості С. Рахманінова музикознавці пояснюють її актуальністю для часу на зламі ХІХ-ХХ століть. Композитор дуже боляче переживав тогочасні соціокультурні події, тому демократично орієнтованою російською інтелігенцією початку ХХ століття сприймався не лише видатним майстром, але й чуйним виразником її потаємних думок, прагнень і почуттів, завдяки чому його мистецтво набуло у суспільстві широкого резонансу. Про велику зацікавленість музикою Рахманінова свідчать наступні висловлювання